

Miha HUMAR*

OGLJENA KROGLICA ALI JAGODASTI SKORJEDER

Ogljena kroglica (*Hypoxylon fragiforme* (Pers.: Fr.) J. Kickx.) je zelo pogosta razkrojevalka lesa listavcev v Evropi in Severni Ameriki. Spada med tipične saprofitske glive in okuži odmrle veje kmalu po tem, ko se odlomijo, oziroma ko odmrejo. Plodišča najpogosteje vidimo na lubju vej bukve, včasih pa tudi na vejah jelše, breze, gabra, topola, hrasta ali lipe. V zadnjem času poročajo, da so jo našli tudi na lesu nekaterih palm. Kljub temu, da gliva spada med zaprtotrošnice (Ascomycotina), zelo dobro razkrajala les. Uvrščamo jo med glive bele trohnobe in je tudi ena izmed povzročiteljic piravosti. Nekateri avtorji poročajo, da so latentni micelij ogljene kroglice zasledili tudi na živih drevesih. Kakorkoli, gliva je zelo agresiven primarni kolonizator lesa, ki se zadrži na lesu tudi več let. V laboratorijskih pogojih v 16 tednih razkroji povprečno 40 % mase bukovine.

Ta vrsta peritecijskih gliv ima kopaste, sestavljene trosnjake, ki so brez beta. Plodišča (stromata) ogljene kroglice zrastejo med junijem in novembrom. So hemisferične, pogosto celo povsem sferične oblike. Pojavljajo se posamično ali pa v večjih ali manjših skupinah. Često je celotna površina veje povsem pokrita s trosnjaki. Mladi so sive barve, kasneje za kratek čas postanejo roza-rdeče, zrela plodišča pa so temno rjave barve. Ko se iz peritecijev sprostijo črne spore, površina potemni in končno stroma postane skoraj črna kot oglje. Po tej značilnosti smo Slovenci glivo poimenovali ogljena kroglica. Črna plodišča opazimo v vseh letnih časih. Premer plodišč znaša od 2 mm do 9 mm. Površina kroglic je hrapava in po barvi mladih plodišč ter hrapavosti je gliva dobila tudi latinsko ime (*fragiforme* – kot jagoda). Pod ogljeno površino se skriva svetlejša sredica, iz katere so z ekstrakcijo s KOH včasih pridobivali oranžno barvilo. Če plodišče kroglice prerežemo, že s prostim očesom opazimo značilne peritecije ($r =$ od 250 μm do 400 μm). Z mikroskopom si lahko v peritecijih ogledamo dobro vidne aske z osmimi sporami. Sveža stroma je žilava, ko se posuši, pa postane krhka.

Zanimivo je, da je tudi ta gliva, podobno kot številne druge, uporabna v zdravilne namene. Iz plodišč so že izolirali učinkovine (*fragiformine*), ki zavirajo napredovanje AIDS-a pri HIV pozitivnih bolnikih. Poleg tega mlada plodišča ogljene kroglice vsebujejo učinkovine z baktericidnim in

fungicidnim delovanjem. Zaradi nespecifičnih mehanizmov razgradnje lignina je gliva ogljena kroglica sposobna razkrajati tudi širok spekter organskih onesnažil, zato bi jo lahko uporabili tudi za čiščenje s pesticidi onesnaženega okolja (bioremediacija).

Poleg glive *Hypoxylon fragiforme* na lesu pogosto najdemo še njej sorodne *H. rubiginosum*, *H. petriniae*, *H. macrocarpum*, *H. rutilum*, *Hypoxylon archeri* ... Med seboj jih lahko ločimo po obliki plodišč in po barvi ekstrakta, pridobljenega s kalijevim hidroksidom.

■ Slika 1. Mlada trosišča ogljene kroglice (foto: Miha Humar, 2005)

■ Slika 2. Plodišča ogljene kroglice z značilno črno površino, po kateri je gliva dobila tudi slovensko ime (foto: Miha Humar, 2008).

* doc. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, Jamnikarjeva 101, SI-1000 Ljubljana, e-pošta: miha.humar@bf.uni-lj.si

Mojca PERŠE*

»IDEJE MLADIH DIZAJNERJEV«

SODELOVANJE VISOKE ŠOLE ZA DIZAJN V LJUBLJANI Z BREST - POHIŠTVOM D.O.O. CERKNICA

Visoka šola za dizajn v Ljubljani (VŠD) je samostojni visokošolski zavod, ki kontinuirano sodeluje pri projektih, povezanih s slovenskim gospodarstvom. Naš namen je, da bi z strokovnim znanjem, idejami, novimi pristopi in razmišljanji pripomogli k boljšemu oblikovanju in razvoju konceptov ter večji prodaji in prepoznavnosti blagovnih znamk naših slovenskih podjetij.

Tako se je ponudila priložnost povezave akademskega znanja in znanja iz prakse. V preteklem študijskem letu 2008/09 nas je povabilo k sodelovanju na razvojno-izobraževalnem projektu pohištveno podjetje Brest - Pohištvo d. o. o. Cerknica. Zastavljena naloga je potekala v letnem semestru, kjer so študentje Notranje opreme dobili priložnost seznaniti se s stanjem v pohištveni industriji, potekom dela in načinom proizvodnje.

Aprila 2009 so obiskali podjetje, kjer so se podrobno seznanili z blagovno znamko Brest - Pohištvo d. o. o. Študentje so se spoznali s celotnim procesom nastanka pohištva, s tehnološko izvedbo v proizvodnji, do postavitve v razstavnem prostoru. Za pripravo projekta so dobili osnovna navodila in usmeritve za oblikovanje in preoblikovanje pohištva in pohištvenih elementov za njihovo blagovno znamko Brest.

Upoštevatni so morali dizajn, multi-funkcionalnost, fleksibilnost pohištvenega izdelka, modularnost, tehnično izvedljivost in proizvodne stroške. Pri samem oblikovanju je študent lahko izbiral med dvema idejnima nalogama:

1. nadgradnja bazičnega programa z dodatki in zamenjavami,
2. oblikovanje pohištva ali pohištvenih elementov za blagovno znamko.

Sodelovalo je 16 študentov 3. letnika smeri Notranja oprema s 15. idejnimi nalogami (mentor Mojca Perše, univ. dipl. ing. arh.). Že v času študija na VŠD študentje pridobivajo poleg tehničnih in drugih znanj, ki so potrebna, da se

razvijejo v kreativne oblikovalce, tudi znanje o lesu, o njegovih lastnostih in rabi, površinski obdelavi, konstrukcijah, trendih, materialih, barvah in še kaj. Proces dela idejnih projektov je po uvodnih predavanjih potekal individualno z vsakim študentom. Raziskovali so kakšen je potek, proces, postopek, razvoj, kako ideja zaživi in postane uporaben element v domu kupca. Vsak študent si je izbral področje, v katerem je videl možnost izražanja in kreativnosti. Od začetnih inspiracij, idejnih skic, razvijanja koncepta, reševanja detajlov, do izbire materialov ter okovja. Na koncu smo izbrali najprimernejšo rešitev. Projekt so zaključili s predstavitvijo in plakatom. Vsebinsko predstavljene naloge lahko razdelimo v oblikovanje prostora kot celote. Predstavljene so bile dnevna soba, spalnica, mladinska soba in samostojni pohištveni elementi in mizice.

Svoje projekte so študentje predstavili predstavnicama podjetja Brest - Pohištva d. o. o. 15. junija 2009. Kasneje sta predstavili projekte komisiji za ocenjevanje, ki jih je na podlagi zastavljenih kriterijev (dizajn, multi-funkcionalnost, tehnična izvedljivost in proizvodni stroški) ocenila in določila nagrade in nagrajence.

Razglasitev nagrad in nagrajencev, priznanja vsem sodelujočim ter otvoritev razstave predlaganih rešitev je potekala 9. julija 2009 v Rakovem Škocjanu. Sestavni del dogodka je bil tudi vodeni ogled po krajinskem parku Ra-

■ 1. nagrada: Petra Kuselj - Čipka

* univ. dipl. ing. arh., Visoka šola za dizajn v Ljubljani, Gerbičeva 58, 1000 Ljubljana, e-pošta: mojca.perse@vsd.si